

Wstęp

Książka „Polityka klimatyczno-energetyczna Polski w latach 2014-2015” jest zbiorem analiz, raportów, dyskusji, zapisów wyników seminariów z udziałem kluczowych ekspertów i decydentów politycznych w Polsce. Większość materiałów powstała w toku realizacji programu „Bezpieczeństwo Energetyczne i Polityka Klimatyczna” realizowanego w Ośrodku Analiz Politologicznych Uniwersytetu Warszawskiego. Celem programu, którego byłem twórcą i głównym wykonawcą, było wzmocnienie warstwy merytorycznej dyskusji dotyczącej problematyki bezpieczeństwa energetycznego i polityki klimatycznej w Polsce.

Jednym z zaobserwowanych problemów pojawiających się w polskiej dyskusji o bezpieczeństwie energetycznym jest podejście sektorowe do tego zagadnienia. Oznacza, to iż producenci i dystrybutorzy energii elektrycznej, przetwórcy ropy naftowej, przedsiębiorstwa wydobywające gaz i handlujące nimi, czy firmy świadczące usługi przesyłu surowców i nośników finalnych energii odwołują się do pojęcia bezpieczeństwa energetycznego w celu zwrócenia uwagi decydentów i opinii publicznej na te problemy, które są istotne z ich perspektywy rynkowej. Bardzo często też odnoszą się w swej narracji do bezpieczeństwa energetycznego chcąc uzyskać akceptację dla określonych rozwiązań, korzystnych dla nich jako podmiotów rynku energetycznego, ale niekoniecznie optymalnych z punktu widzenia interesów i potrzeb państwa. Efektem jest klasyczny przetarg polityczny, szczególnie silnie widoczny w warstwie narracyjnej wokół problematyki bezpieczeństwa energetycznego. Cechuje się on wysokim poziomem emocji i mocną frazą, a także atakami *ad personam*. Pytanie czy skoro w innych obszarach polityk publicznych taki sposób „ucierania” poglądów jest obecny a nawet akceptowalny, to czy w odniesieniu do sektora, bezwzględnie kluczowego z perspektywy przetrwania (bezpieczeństwa) państwa tego rodzaju praktyki powinny mieć miejsce. Taki sposób kształtowania polityki energetycznej i podejmowania decyzji prowadzi do sytuacji, w której najważniejsze zagadnienia po prostu umykają uwadze.

Jednym ze sposobów rozwiązania tego problemu jest podejście holistyczne, czyli patrzące na bezpieczeństwo energetyczne z perspektywy państwa i całej zbiorowości. Harmonizacja interesów na poziomie narodowym umożliwia stworzenie spójnej długoterminowej strategii, realizowanej przez kolejne rządy. Tylko takie podejście oparte o długofalową wizję i konsensus polityczny (ponadpartyjny) daje szansę na zachowanie bezpieczeństwa Polski w wymiarze energetycznym i ekonomicznym.

Punktem wyjścia w przedstawianych analizach są następujące twierdzenia teoretyczne. Po pierwsze, proces ekonomizacji bezpieczeństwa spowodował, iż zagadnienia ekonomiczne, w tym energetyczne, stały się tak samo, a czasami bardziej istotne dla przetrwania państwa jak kwestie militarne, a zatem z obszaru tzw. „twardego bezpieczeństwa”. Po drugie, bezpieczeństwo energetyczne jest prezentowane jako część szerszej koncepcji bezpieczeństwa ekonomicznego¹. Po trzecie, sposób zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego będzie stanowił o poziomie konkurencyjności polskiej

¹ Bezpieczeństwo ekonomiczne jest definiowane jako niezakłócone funkcjonowanie gospodarek, to znaczy utrzymanie podstawowych wskaźników rozwojowych oraz zapewnienie komparatywnej równowagi z gospodarkami innych państw. Jednym z czterech wymiarów bezpieczeństwa ekonomicznego jest wymiar surowcowo-energetyczny patrz szerzej: K. Książkowski, *Bezpieczeństwo ekonomiczne*, Elipsa, Warszawa 2011, s. 203;

gospodarki. W rozważaniach przyjęto pięć założeń. Po pierwsze, tak jak wskazano powyżej, bezpieczeństwo energetyczne powinno być pojmowane holistycznie. Po drugie, istotnym elementem wzmacniającym bezpieczeństwo jest redukcja ryzyka, przy czym z punktu widzenia Polski jako kraju importera surowców energetycznych podstawowymi zagadnieniami w tym kontekście są dostępność i zmienność cen tych surowców. Po trzecie, eksporterzy surowców energetycznych zarówno poprzez ograniczanie ich dostaw oraz poprzez dyktowanie zawyżonych cen mogą wpływać na sytuację polityczną oraz gospodarczą państw importerów. Po czwarte, członkostwo Polski w Unii Europejskiej oraz NATO daje dodatkowe narzędzia poprawy bezpieczeństwa energetycznego, ale równocześnie poprzez błędną politykę może prowadzić do jej marginalizacji w obu tych strukturach. Szczególne znaczenie w tym kontekście mają kwestie instytucjonalne oraz szczegółowych zapisów dotyczących polityki klimatyczno-energetycznej. Po piąte, kooperatywne podejście państw Unii Europejskiej oraz jej instytucji może w znacznym stopniu obniżyć koszty zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego. Po szóste, kluczem do wzmocnienia bezpieczeństwa energetycznego jest wypracowanie strategii, która będzie wynikiem konsensusu politycznego interesariuszy, czyli przedsiębiorstw, organizacji pozarządowych, a przede wszystkim reprezentantów najważniejszych ugrupowań politycznych.

Głównymi obszarami prowadzonych badań były zagadnienia dywersyfikacji kierunków dostaw gazu i ropy naftowej, rozwoju odnawialnych źródeł energii, energetyki atomowej w Polsce oraz roli węgla w zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego naszego kraju. Istotnymi kontekstami badań była polityka klimatyczna Unii Europejskiej, globalne regulacje w zakresie redukcji emisji dwutlenku węgla, dyskusja nad kształtem Unii Energetycznej, zmiany cen na rynkach surowców energetycznych i plany budowy Nord Stream II. Badania były prowadzone także w kontekście polityki wewnętrznej, w tym wyborów kolejno: samorządowych, do Parlamentu Europejskiego, prezydenckich i parlamentarnych.

Struktura książki odpowiada chronologicznemu zestawieniu cyklicznie wydawanych newsletterów oraz wypowiedzi i dyskusji podejmowanych w mediach. Zawiera również sprawozdania z odbytych spotkań z decydentami politycznymi i kluczowymi ekspertami, pokazując zróżnicowanie poglądów i ocen. Załącznikami jest kalendarium wydarzeń krajowych i międzynarodowych oraz raporty analizujące obecność zagadnień bezpieczeństwa energetycznego i polityki klimatycznej w czterech kampaniach wyborczych. Dzięki takiemu układowi, czytelnik ma możliwość prześledzenia procesu podejmowania decyzji w szeroko pojętym sektorze energetycznym oraz wpływu na nie czynników politycznych i ekonomicznych. Z perspektywy międzynarodowej kluczowym czynnikiem politycznym wpływającym na proces decyzji w sektorze energetycznym była agresja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę i aneksja Krymu oraz próba oderwania znacznych obszarów Doniecka i Ługańska. Elementem tej wojny i przygotowań do niej było wykorzystywanie kwestii energetycznych jako narzędzia nacisku. Ten fakt potwierdził stawianą w opracowaniach tezę, iż kwestie energetyczne to nie *business as usual*, lecz obszar rywalizacji

państw, gdzie następuje przenikanie się interesów politycznych i ekonomicznych². Równie istotną rolę odegrały czynniki ekonomiczne takie jak: spadające ceny surowców energetycznych i energii wytworzonej ze źródeł odnawialnych oraz znaczące nakłady korporacji na poszukiwanie tanich i efektywnych sposobów magazynowania energii.

Budowa konsensusu w zakresie bezpieczeństwa energetycznego w Polsce w obliczu wyzwań politycznych i ekonomicznych zarówno tych wewnętrznych i międzynarodowych jest szczególnie istotna w obszarze energetyki, wymagającym wysokich nakładów finansowych, długofalowego planowania i pewności dostaw. W Polsce można osiągnąć konsensus polityczny, udało się nam to w kwestii członkostwa w NATO i Unii Europejskiej. W polityce energetycznej w badanym okresie jeszcze nie. Tego Polsce życzę.

Warszawa, grudzień 2015 r.

Krzysztof M. Księżopolski

² patrz szerzej: K. Księżopolski *The Impact of Securitization and Economization of Security on the Establishment of an International Climate Protection Regime*, „e-Politikon”, nr. VII, edycja specjalna Klimat i Polityka, 2013 r., s.35-53; K.Księżopolski, *Wpływ wydobywania gazu łupkowego na bezpieczeństwo ekonomiczne Polski*, w: „e-Politikon”, nr. III, 2012 r., s. 8-35; K.Księżopolski *Perspektywa politologiczna w analizowaniu problemów bezpieczeństwa ekonomicznego* w: K. Księżopolski, K.Pronińska (red.), *Bezpieczeństwo ekonomiczne w perspektywie politologicznej- wybrane problemy*, Wydawnictwo Elipsa, 2012 r., s.175-181; K.Księżopolski, *Bezpieczeństwo ekonomiczne Federacji Rosyjskiej a jej polityka zagraniczna w relacjach z Unią Europejską* w: J.Tymanowski (red.), *Federacja Rosyjska w procesie demokratyzacji*, Warszawa 2011, s.239-266 , Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR,